

PORADNIK DLA GMIN

Jak poprawić jakość segregacji odpadów
i ograniczyć problem zaśmiecania
przestrzeni publicznych w Twojej gminie?

EKOPOTENCJAŁ
PRZESTRZEŃ MOŻLIWOŚCI

Jak powstał ten poradnik?

Segregacja zaczyna się od mieszkańców. Bez współpracy z nimi, nawet najlepszy plan na gospodarowanie odpadami może spalić na panewce. W idealnym świecie, każdy czuje odpowiedzialność za własne śmieci, segreguje je zgodnie z zasadami i ma świadomość, co może się stać z „niezaopiekowanymi” odpadami. Mogą trafić do ziemi, którą zatruwają, uwalniając bisfenole i toksyny. Mogą znaleźć się w wodzie; być może zapląta się w nie dziki ptak lub zatamują przepływ strumienia. Z pewnością uwolnią cząsteczki mikroplastiku, które poprzez rybę trafią na nasz talerz.

Pracując z ludźmi, firmami i gminami nad poprawą wskaźników recyklingu, zauważyliśmy kilka rzeczy. Wciąż daleko nam do idealnego świata. Większość z nas nie chce słuchać o przykrych konsekwencjach swoich działań, nie tylko w sferze społecznej. Nie lubimy być pouczeni, traktowani z góry. Nie lubimy też nieproszonych rad. Część ludzi deklaruje, że nie ma czasu na doinformowanie się o odpadach i zasadach ich sortowania. Jak się okazuje, nasze ludzkie uwarunkowanie dążenia do prostoty, wydajności i wygody staje się przeszkodą w wielu systemach, które my, społeczeństwo, zaprojektowaliśmy w ramach dbania o przyrodę.

Jak więc podejść do wspólnej pracy z mieszkańcami? Ten poradnik powstał, aby dać Państwu wiedzę, podejście i narzędzia, które działają. Nie idą pod prąd ludzkiemu zachowaniu, lecz dopasowują się do niego, aby były wygodne i logiczne dla każdego. W pierwszym rozdziale przedstawiamy pigułkę wiedzy na temat segregacji odpadów problematycznych – czyli co, jak i gdzie. Przykłady z życia, które odkryją Państwo w drugim rozdziale, z pewnością przekonują swoją prostotą i skutecznością. Nasze pozytywne podejście do komunikacji, a także kilka przydatnych narzędzi umieściliśmy w ostatnim rozdziale.

Projektowaliśmy tę publikację z myślą o problemach i wyzwaniach gmin, które potrzebują realnych rozwiązań. Mamy nadzieję, że wyciągną państwo z naszego poradnika jak najwięcej dla siebie i swojej społeczności.

Spis treści

Część I – Fundamenty	3
Segregacja odpadów jako element GOZ	3
Dlaczego segregacja jest obowiązkowa – cele unijne i konsekwencje.....	4
Hierarchia postępowania z odpadami – co najpierw, co później?.....	5
Rodzaje odpadów i zasady ich segregacji.....	6
Jak zła segregacja pogarsza jakość surowca i podnosi koszty?.....	13
Rozwiązania w przestrzeniach publicznych.....	14
Dobre przykłady segregacji w gminach.....	19
System kaucyjny w Polsce i jego wpływ na ograniczenie ilości odpadów w przestrzeniach publicznych i na terenach zielonych	20
Obowiązki uczestników systemu.....	21
Wpływ systemu DRS na redukcję odpadów w przestrzeniach publicznych i na terenach zielonych.....	22
W jaki sposób DRS przełoży się na czystość w gminach (studium Gminy Nowa Ruda)?.....	22
Wpływ systemu kaucyjnego na poziomy recyklingu.....	23
Wpływ systemu kaucyjnego na gminy gospodarkę odpadami w gminach.....	23
Przewidywane skutki systemu kaucyjnego dla Polski.....	25
Część II – Współpraca: Jak zaangażować i wspierać mieszkańców oraz instytucje	27
Szkoly.....	27
Urząd.....	28
Spółdzielnie mieszkaniowe.....	29
Firmy i biznes.....	30
Część III – Komunikacja	32
Zasady skutecznej kampanii informacyjnej.....	32
Szablony i narzędzia.....	34
Gmina Zero Waste.....	34
Krok po kroku: od diagnozy do wdrożenia.....	34
Potencjalne źródła finansowania.....	35
Jak unikać najczęstszych błędów.....	36

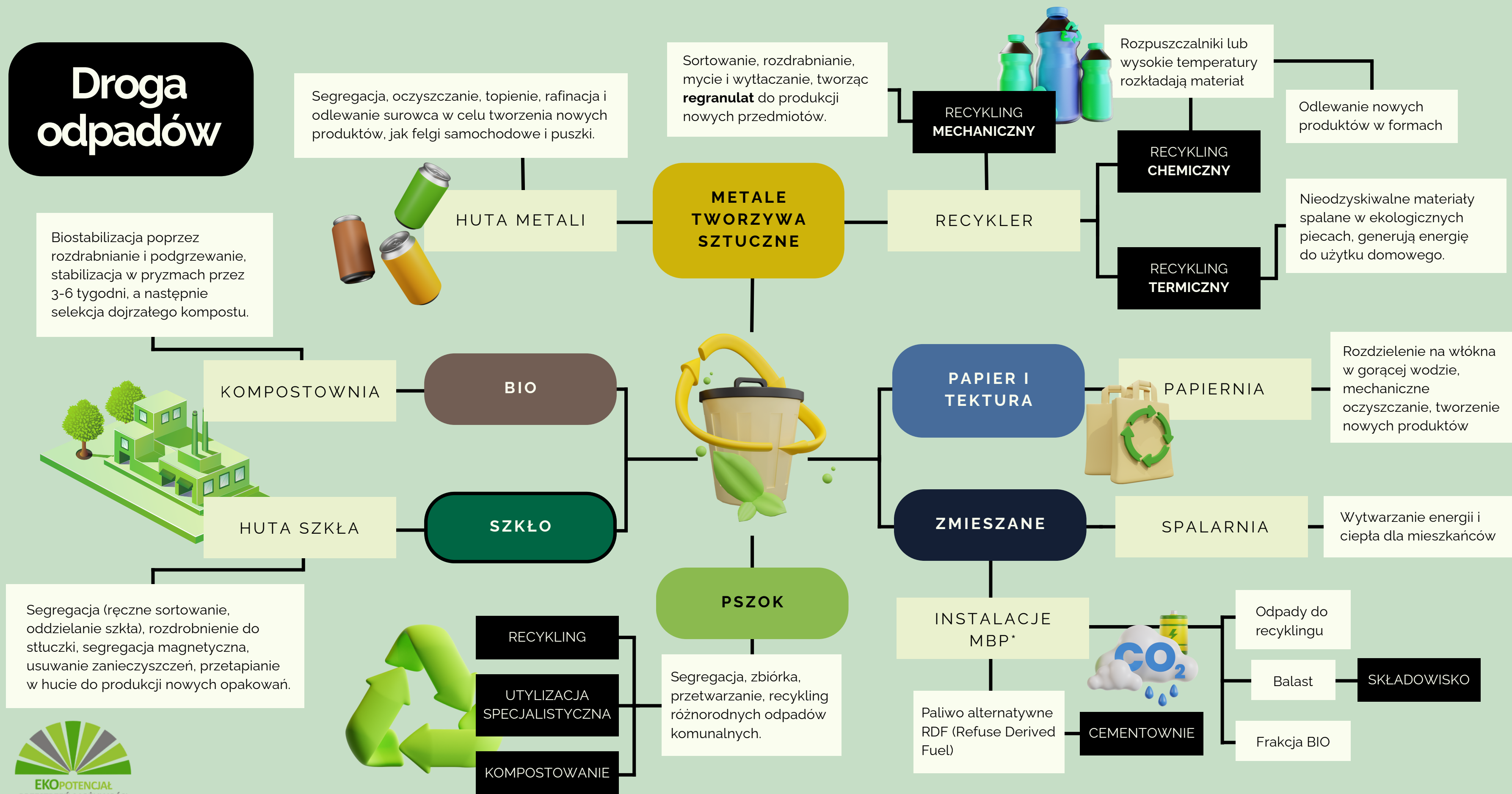
Lista akronimów

GOZ – Gospodarka Obiegu Zamkniętego

PSZOK – Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych

DRS – Deposit Return Scheme (system kaucyjny)

Droga odpadów

*MBP: mechaniczno-biologiczne przetwarzanie odpadów

Część I – Fundamenty

Segregacja odpadów jako element GOZ

Czym jest segregacja?

Segregacja odpadów to nic innego jak dzielenie śmieci na różne frakcje – czyli grupy odpadów o podobnym charakterze. Robimy to po to, żeby te odpady można było później ponownie wykorzystać, przetworzyć lub bezpiecznie zutylizować.

Dlaczego to ważne?

Dobrze prowadzona segregacja to fundament sprawnie działającego systemu gospodarki odpadami. To właśnie od niej zaczyna się droga do recyklingu, ograniczenia ilości śmieci trafiających na składowiska i – co bardzo istotne – zmniejszenia kosztów zagospodarowania odpadów w gminie.

Po co segregować?

Segregujemy odpady po to aby w najbardziej efektywny sposób przygotować je do przetwarzania i odzysku. Proces przetworzenia pozwoli wytworzyć z nich surowce wykorzystywane ponownie do produkcji nowych produktów (takich samych = recykling (butelka PET na butelkę PET, niższego rzędu = downcycling (butelka PET na folię opakowaniową) i wyższego rzędu = upcycling (folia opakowaniowa na doniczkę (EkoLogiczne doniczki Castoramy)). Segregacja odpadów zapewnia najbardziej efektywny recykling, gdyż materiały nie ulegają zanieczyszczeniu. Dla przykładu: zanieczyszczone workami foliowymi bioodpady nie będą nadawać się do recyklingu lub proces ich przetwarzania będzie bardziej kosztowny. Zatłuszczony lub zamknięty na deszczu karton (nawet jeśli wyschnie) ma uszkodzone włókna i także nie nadaje się do recyklingu.

Segregując prawidłowo odpady zwiększamy ilość odzyskiwanych surowców oraz zmniejszamy ilość śmieci, która trafia na składowisko lub do spalarni, składowiska i spalarnie są źródłem emisji gazów cieplarnianych do atmosfery i potęgują zmiany klimatu.

Właściwa segregacja odpadów jest nie tylko korzystna dla środowiska, ale także oszczędza zasoby, energię i pomaga obniżyć koszty gospodarki odpadami, co przekłada się na koszt zagospodarowania odpadów.

Segregacja jest też warunkiem wstępnym do realizacji celów unijnych – np. 55% recyklingu odpadów komunalnych do 2025 r. Brak skutecznej segregacji to nie tylko problem środowiskowy, ale również finansowy – grożą za to kary.

Segregacja jako element GOZ

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ, ang. circular economy) to podejście, w

którym zasoby są wykorzystywane jak najdłużej i jak najefektywniej. W GOZ chodzi o to, by odpady traktować jako surowce wtórne, a nie śmieci do pozbycia się.

Segregacja jest pierwszym i kluczowym krokiem w tym procesie – bez niej nie ma mowy o odzysku surowców, recyklingu czy zamykaniu obiegu materiałów.

Dlaczego segregacja jest obowiązkowa – cele unijne i konsekwencje

Segregacja odpadów jest obowiązkiem wynikającym z prawa unijnego. Zgodnie z dyrektywami UE, wszystkie państwa członkowskie, w tym Polska, muszą osiągnąć **co najmniej 55% recyklingu odpadów komunalnych do 2025 roku**. W kolejnych latach cele rosną: 60% do 2030 r. i 65% do 2035 r.

Tymczasem Polska, podobnie jak większość krajów UE, ma z tym poważne trudności. Średni poziom recyklingu w kraju to ok. 39–42% (dane za 2022 r.), co oznacza, że jesteśmy zagrożeni **niespełnieniem celu na 2025 r.** Komisja Europejska już rozpoczęła wobec wielu krajów, w tym Polski, **procedury naruszeniowe** – czyli formalne postępowania, które mogą zakończyć się pozwem do Trybunału Sprawiedliwości UE.

Brak skutecznej segregacji oznacza też **realne koszty dla gmin** – więcej odpadów zmieszanych to wyższe opłaty za zagospodarowanie, niższe przychody z recyklingu i większe ryzyko kar. Dlatego segregacja to nie tylko sprawa środowiska – to również **ochrona budżetu lokalnego**.

Gmina, która zadba o system segregacji, inwestuje w stabilność: spełnia obowiązki prawne, zmniejsza koszty operacyjne i unika ryzyka sankcji. A kluczem do tego jest m.in. **skuteczna komunikacja z mieszkańcami** – o czym w dalszych rozdziałach.

Działanie	Efekt
Skuteczna segregacja	Realne spełnienie celów UE
Monitoring i raportowanie	Unikanie dopłat i kar
Inwestycje w system	Wydatki dziś = oszczędności jutro
Skuteczna edukacja i komunikacja	Zwiększenie recyklingu, lepsze zaangażowanie mieszkańców

Hierarchia postępowania z odpadami – co najpierw, co później?

W polityce odpadowej obowiązuje tzw. hierarchia postępowania z odpadami. Mówi ona jasno, że nie każda forma zagospodarowania odpadów jest równie dobra – niektóre są lepsze dla środowiska, inne gorsze.

Źródło: Goz w Praktyce

1. **Ograniczaj** (Reduce) – zapobiegaj powstawaniu odpadów. Przykład? Promowanie targowisk miejskich i zachęcanie mieszkańców do kupowania produktów bez zbędnych opakowań, bezpośrednio od rolnika.
1. **Używaj ponownie** (Reuse) – daj rzeczom drugie życie. Np. zbiórki ubrań, mebli, sprzętów RTV.
2. **Przetwarzaj** (Recycle) – czyli właśnie segreguj, żeby możliwe było odzyskanie surowców.
3. **Odzysk energetyczny** – spalanie z odzyskiem energii, ale tylko wtedy, gdy nie da się już nic innego zrobić.
4. **Unieszkodliwianie / składowanie** – ostateczność, której należy unikać.

Im wyżej w tej hierarchii działa gmina, tym lepiej dla środowiska – i zazwyczaj też dla gminnego budżetu.

Rodzaje odpadów i zasady ich segregacji

PLASTIK (tworzywa sztuczne i metale)

Do żółtego pojemnika wrzucamy opakowania plastikowe (np. butelki po napojach, opakowania po kosmetykach, worki, folie), a także puszki aluminiowe i stalowe, kartony po mleku i sokach (tzw. tetrapaki). Ważne, by były opróżnione – nie trzeba ich myć.

UWAGA – od 01 października 2025 r. działa w Polsce system kaucyjny.

Dalsza droga odpadów:

Odpady plastikowe trafiają do sortowni, gdzie są dzielone według typu tworzywa (np. PET, HDPE). Część nadaje się do recyklingu, a reszta, niestety, do spalania lub składowania.

Co może z nich powstać?

Z plastikowych butelek PET powstają m.in. bluzy z polaru, dywany, a nawet nowe butelki. Puszki aluminiowe mogą być przetwarzane i wykorzystane niemal bez końca.

- Plastik: 1–2 razy (potem traci właściwości)
- Aluminium: nieskończoną ilość razy

Dlaczego dezodoranty nie trafiają do metali?

- Puszki po dezodorantach są pod ciśnieniem – mogą eksplodować podczas sprasowania lub spalania.
- Często zawierają resztki gazu – to odpad niebezpieczny.

Zasada: Dezodorant w sprayu → zmieszane lub PSZOK (jeśli zbierają aerozole).

Gdzie wyrzucić styropian?

- Styropian po sprzęcie RTV/AGD – to odpad wielkogabarytowy → PSZOK.
- Styropianowe opakowania po jedzeniu – zazwyczaj brudne, nie do recyklingu → zmieszane.

Zasada: Brudny styropian → zmieszane, czysty duży → PSZOK (o ile gmina odbiera).

Czemu nie trzeba myć śmieci?

- Odpady nie muszą być sterylne czyste – wystarczy, że są opróżnione.
- Mycie to marnowanie wody – recykler i tak je doczyszczają przemysłowo.

Zasada: Opróżnij, zgnieć, wrzucić – nie myj.

Ciekawostka:

Recykling jednej puszki aluminiowej oszczędza tyle energii, ile potrzeba do pracy telewizora przez 3 godziny.

PAPIER

Do niebieskiego pojemnika wrzucamy czysty papier: gazety, zeszyty, kartony, opakowania papierowe (bez plastiku). Nie wrzucamy papieru zabrudzonego jedzeniem, tłuszczem, tapet, paragonów, ani papieru termicznego. Trafiają do odpadów zmieszanych.

Dlaczego do papieru nie wrzucamy:

1. Mokrego papieru

- Mokry papier traci włókna celulozowe potrzebne do recyklingu — nie da się z niego zrobić nowego papieru.
- W dodatku może spleśnieć, co zanieczyszcza inne surowce.

2. Tłustego lub zabrudzonego papieru (np. papier po maśle, pizzy)

- Tłuszcz uniemożliwia rozpuszczenie papieru w wodzie w procesie recyklingu.
- Zanieczyszcza inne partie, przez co cała partia może zostać odrzucona.

3. Papieru termicznego, czyli paragonów

- Większość paragonów drukuje się na papierze termicznym, który jest pokryty warstwą chemiczną (najczęściej zawiera bisfenol A – BPA lub bisfenol S – BPS).
- Ta warstwa reaguje na ciepło drukarki, dzięki czemu pojawia się napis — ale uniemożliwia recykling.
- Bisfenole są szkodliwe dla zdrowia i środowiska, więc nie mogą trafić do recyklingu papieru, z którego robi się np. zeszyty, kartony czy papier toaletowy.

Dalsza droga odpadów:

Papier jest prasowany, rozwłókniany i oczyszczany. Z takiej pulpy powstaje nowy papier, np. tektura, karton czy papier gazetowy.

Co może z nich powstać?

Nowe zeszyty, opakowania, pudełka, papier toaletowy.

Ile razy można recyklingować?

3–5 razy – potem włókna są zbyt krótkie.

Ciekawostka:

Każda tona odzyskanego papieru to 17 uratowanych drzew i 26 000 litrów zaoszczędzonej wody.

SZKŁO

Do zielonego pojemnika wrzucamy butelki, słoiki, szklane opakowania.

Dlaczego do pojemnika na szkło nie wrzucamy:

1. Ceramiki, porcelany, talerzy, kubków

- Mają inny skład chemiczny i temperaturę topnienia niż szkło opakowaniowe (np. butelki, słoiki).
- Nawet niewielki kawałek ceramiki może zanieczyścić całą partię szkła – nie stopi się w piecu i powoduje wady w nowym szkle.

2. Szkła okiennego, luster

- To tzw. szkło płaskie, które zawiera inne dodatki (np. tlenki metali), aby było twardsze lub odporne na zarysowania.
- Nie topi się w tej samej temperaturze co szkło opakowaniowe, przez co psuje recykling.

3. Szklanek i szkła żaroodpornego (np. naczynia żaroodporne, Pyrex)

- Mają bardzo wysoką temperaturę topnienia, więc w hucie nie roztapiają się razem z butelkami i słoikami.
- Nawet mała ilość może zniszczyć cały wsad szkła do recyklingu.

Dalsza droga odpadów:

Szkło trafia do hut, gdzie jest topione i formowane w nowe wyroby – bez strat jakości. Co może z nich powstać?

Nowe butelki, słoiki, wełna szklana.

Ile razy można recyklingować?

Nieskończoną ilość razy.

Ciekawostka:

Czemu stłuczona szklanka nie trafia do szkła, a stłuczony słoik już może?

- Słoik = szkło opakowaniowe, które jest przeznaczone do recyklingu.
- Szklanka = szkło stołowe (hartowane) – topi się w innej temperaturze i psuje cały wsad huty.

Zasada: Do pojemnika na szkło wrzucamy tylko szkło opakowaniowe: butelki i słoiki (bez zakrętek). Naczynia, szyby, lustra → PSZOK lub zmieszane.

Stłuczka szklana topi się w niższej temperaturze niż surowiec pierwotny, dzięki czemu recykling szkła oszczędza nawet 30% energii, w porównaniu do produkcji pierwotnej.

BLOODPADY

Do brązowego pojemnika wrzucamy resztki jedzenia (bez mięsa), obierki, fusy, liście, trawę, rośliny. Nie wrzucamy kości, oleju, resztek mięsa, tłuszczu zwierzęcych, odchodów zwierzęcych, ziemi, popiołu, bo:

- Powodują nieprzyjemny zapach i przyciągają szkodniki
- Mięso, kości i tłuszcze szybko się psują, przez co zaczynają gnić, śmierdzieć i przyciągają muchy, szczury i inne zwierzęta.
- Zawierają bakterie i patogeny
- Odpady pochodzenia zwierzęcego mogą zawierać groźne drobnoustroje, które zanieczyszczają kompost i czynią go niebezpiecznym dla roślin i ludzi.
- Źle się rozkładają
- Kości i tłuszcze bardzo wolno się rozkładają, przez co utrudniają proces kompostowania.
- Kompostownie są przystosowane do roślinnych bioodpadów, a nie do resztek zwierzęcych.
- Utrudniają przeróbkę na kompost.

Z takich odpadów nie da się uzyskać czystego, naturalnego kompostu, który można potem wykorzystać np. w ogrodach lub parkach.

- Ziemia, piasek czy kamienie nie ulegają biodegradacji – zanieczyszczają kompost.
- Popiół może zmienić pH masy kompostowej lub zawierać metale ciężkie.

Zasada: Odpady bio = resztki roślinne i jedzenia. Ziemia i popiół → zmieszane lub PSZOK.

Bioodpady powinny być wyrzucane do pojemników luzem, w papierowych torbach lub ewentualnie w kompostowanych certyfikowanych workach na śmieci.

Wyrzucanie bioodpadów w plastikowych workach zanieczyszcza odpad i znacznie utrudnia proces wytwarzania dobrej jakości kompostu. Nawet „kompostowalne” worki często rozkładają się za wolno, przez co zanieczyszczają kompost. Plastikowe worki blokują proces kompostowania i są usuwane mechanicznie, razem z cennym materiałem.

Zasada: Odpady bio wrzucamy luzem lub w papierowych torbach.

Jeśli zbierasz bioodpady w plastikowych workach postaraj się opróżnić worek do kosza na bioodpady i wyrzucić go do żółtego kosza.

Dalsza droga odpadów:

Bioodpady trafiają do kompostowni lub biogazowni. Tam powstaje kompost lub biogaz, który może być źródłem energii.

Co może z nich powstać?

Nawóz organiczny (kompost), energia elektryczna i ciepła.

Ile razy można recyklingować?

Nie dotyczy – to cykl biologiczny, który można powtarzać bez końca.

Ciekawostka:

Z jednej tony bioodpadów można wytworzyć nawet 150 m³ biogazu.

ZMIESZANE

To, czego nie da się odzyskać lub przypisać do żadnej frakcji. Wrzucamy tu: zużyte podpaski, pampersy, zabrudzony papier, porcelanę, mięso, kości.

Od 2025 r. do odpadów zmieszanych nie wrzucamy popiołu.

Sortowany ma być do szarych worków.

Dlaczego od 2025 r. popiół nie trafi do zmieszanych:

- **Popiół ma być osobno zbierany i przetwarzany**
 - Nowe przepisy nakazują **oddzielne zbieranie popiołu** (szczególnie z palenisk domowych), aby można go było **ponownie wykorzystać** – np. w budownictwie lub jako materiał do rekultywacji terenów.
 - Dzięki temu **zmniejsza się ilość odpadów zmieszanych**, które trafiają na wysypiska.
- **Popiół zanieczyszcza inne odpady**
 - Gdy wrzucimy popiół do zmieszanych, **brudzi i niszczy inne odpady**, przez co **nie nadają się już do recyklingu**.
 - Pył z popiołu może też być **szkodliwy dla pracowników i uszkadzać maszyny sortujące**.
- **Popiół często jest jeszcze ciepły lub gorący**
 - Wrzucanie gorącego popiołu do pojemnika na zmieszane **może spowodować pożar śmieciarki lub pojemnika**.
 - Osobne zbieranie popiołu zwiększa bezpieczeństwo.
- **Popiół może być wykorzystany ponownie**
 - Część popiołów (zwłaszcza z paliw naturalnych, jak drewno) można użyć np. do:
 - utwardzania dróg,
 - produkcji materiałów budowlanych,
 - nawożenia gleby (jeśli jest czysty i przebadany).

Działanie to ma wpłynąć na poprawę poziomów recyklingu w gminach poprzez obniżenie wagi odpadów zmieszanych.

Dalsza droga odpadów:

Odpady zmieszane trafiają najczęściej do instalacji MBP (mechaniczno-biologicznego przetwarzania), a potem – na składowiska lub do spalarni.

Co może z nich powstać?

W niewielkim stopniu: RDF (paliwo alternatywne), pozostałości są składowane.

Ciekawostka:

Im mniej odpadów zmieszanych, tym niższe koszty dla gminy – to najdroższa frakcja do zagospodarowania.

W Polsce funkcjonuje 9 instalacji termicznego przekształcania odpadów (TPOK), znanych również jako spalarnie odpadów, które produkują paliwo RDF (Refuse Derived Fuel). Oprócz tego, w budowie znajduje się 7 kolejnych instalacji, a dofinansowanie przyznano na budowę kolejnych 17.

ELEKTROŚMIECI (sprzęt elektryczny i elektroniczny)

Nie wolno ich wyrzucać do zwykłego kosza! Oddajemy je do PSZOK-u, sklepów AGD/RTV (przy zakupie nowego sprzętu), specjalnych punktów zbiórek.

Dalsza droga odpadów:

Elektroodpady trafiają do wyspecjalizowanych zakładów, gdzie odzyskuje się z nich metale, szkło, tworzywa i niebezpieczne substancje (np. rtęć).

Co może z nich powstać?

Miedź, aluminium, stal, plastik, a nawet... złoto i srebro z płyt głównych.

Ciekawostka:

Zużyty smartfon może zawierać ok. 0,03 g złota – przy milionie telefonów daje to prawie kilogram!

TEKSTYLIA

Tekstylia to ubrania, tkaniny, zasłony, buty – czyste, suche, najlepiej w dobrym stanie. Nie wrzucamy mokrych, zatłuszczonych lub spleśniałych materiałów.

Modele zbiórki:

- kontenery na ubrania (np. PCK, fundacje, przedsiębiorstwa zajmujące się zbiórką tekstyliów),
- PSZOK-i i Mobilne PSZOK-i (punkty selektywnego zbierania),
- Cykliczne zbiórki gminne w wyznaczonych punktach

- Odbiór door to door – zbiórki w workach

Dalsza droga odpadów:

Dobre rzeczy trafiają do ponownego użycia (second-hand). Pozostałe są dzielone – część przetwarzana na czyściwo, włókna izolacyjne, wypełnienie mebli, geowłókniny, produkcję tworzyw kompozytowych, np. deskę kompozytową na tarasy.

Dlaczego selektywna zbiórka tekstyliów jest ważna?

Selektywna zbiórka tekstyliów pozwala na wyodrębnienie odzieży, materiałów, które można wprowadzić ponownie do obiegu np. poprzez secondhandy lub w przypadku tekstyliów bardzo zniszczonych – oddać je do przetworzenia na tkaniny techniczne, materiały budowlane, np. deskę kompozytową lub w ostateczności na paliwo alternatywne, czyli odzysk energetyczny.

Jeśli niepotrzebne tekstylia wyrzucisz do odpadów zmieszanych zostaną one zanieczyszczone w taki sposób, że nikt z nich potem ponownie nie skorzysta, nie nadadzą się także do przetworzenia na materiały budowlane.

Co może z nich powstać?

Nowe tkaniny techniczne, materiały budowlane, paliwo alternatywne.

Ciekawostka:

Od 2025 r. gminy muszą prowadzić selektywną zbiórkę tekstyliów, a od 2026/27 r. producent tekstyliów poniesie koszt recyklingu (EPR). Gminy powinny zapewnić infrastrukturę (kontenery, PSZOK), współpracować z NGO i firmami recyklingu, prowadzić efektywną edukację, i korzystać z programów (np. TEXAD). Efekt? Mniej odpadów, oszczędności wody i energii oraz nowe miejsca pracy.

Odpady problematyczne – jak je segregować i dlaczego to ważne

Niektóre odpady mogą wyglądać na oczywiste, ale w rzeczywistości sprawiają najwięcej problemów w procesie recyklingu. W tym rozdziale wyjaśniamy najczęstsze błędy i „pułapki segregacyjne”, które zaburzają cały system.

Więcej problematycznych odpadów i odpowiedzi na pytania znajdziesz w załączonej tabeli.

Nietypowe odpady i recykling

Gdzie je wyrzucić?

Opakowania wieloskładnikowe

Opakowania wieloskładnikowe zawierają skomplikowaną kombinację materiałów, co sprawia, że są trudne do przetworzenia. Np. papier z koperty z folią bombelkową należy oddzielić od folii. Jeśli tego nie zrobimy, koperta jest odpadem zmieszanym.

ZMIESZANE

"Papierowy" kubek na wynos

Większość papierowych kubków na wynos, o ile nie są oznaczone inaczej, nie nadaje się do recyklingu. Są pokryte warstwą tworzywa sztucznego.

PLASTIK
PAPIER

Opakowanie po szczoteczce do zębów

Plastikowe części należy oddzielić od tekturowych. Oba elementy można poddać recyklingowi.

PLASTIK
SZKŁO

Opakowanie po dezodorancie

Puszki po aerozolu to aluminium, więc wyrzucamy je do żółtego kosza. Szklane pojemniki: do szkła. Każdy plastikowy element (atomizer, kulkę, tubę, przykrywkę) wyrzucamy do plastiku.

Elektrośmieci

Elektrośmieci to odpady zawierające metale ciężkie, takie jak ołów, rtęć i kadm, a także inne szkodliwe substancje, takie jak freony. Mogą one stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzkiego i środowiska, jeśli nie są odpowiednio przetwarzane.

Zużyty sprzęt i jego elementy należy odpowiednio zutylizować. Należy oddać go do PSZOK lub bezpośrednio producentowi sprzętu.

Pod żadnym pozorem nie należy wyrzucać elektrośmieci do odpadów komunalnych.

Baterie

Baterie należy zawieźć do **PSZOK** lub wrzucić do oznaczonych pojemników umieszczonych w supermarketach, sklepach elektronicznych lub na terenie miasta i gminy.

Jakie odpady należy oddawać do PSZOK?

- przeterminowane leki
- odpady wielkogabarytowe
- meble
- odpady zielone
- odpady budowlane, poremontowe i rozbiórkowe
- deski, drewno
- zużyte opony
- elektrośmieci, czyli sprzęt elektryczny i elektroniczny
- baterie i akumulatory
- tkaniny (pościel, obrusy itp.)
- uszkodzone lub potrzaskane kieliszki, zastawa stołowa, ceramika itp.
- lustra, szkło okienne
- płyty wiórowe
- puszki po farbie
- olej spożywczy i mechaniczny

Luzem lepiej niż w workach

To ważne, zwłaszcza dla odpadów biodegradowalnych, ale także dla innych. Worki i reklamówki nie są recyklingowane, ich fragmenty mogą być używane jako alternatywne źródło energii i ciepła.

Jak segregować opakowania po lekach?

Pusty blister aluminiowy

Pusty blister z materiałów mieszanych

Kartonik

Butelka po syropie, słoiczek

Przeterminowane leki

Leki w ich opakowaniach należy oddawać do aptek lub zawieźć do **Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych**. Substancje chemiczne zawarte w lekach mogą przedostawać się do wód gruntowych lub rzek, szkodząc ekosystemom wodnym.

Co jeszcze mogę zrobić?

PO PIERWSZE: OGRANICZAJ

Ograniczaj odpady, wybierając lepsze alternatywy produktów. Sprawdzaj opakowania i oznaczenia recyklingu. Zamiast ryżu w woreczkach wybierz sypki. Zainwestuj w dzbanek filtrujący i nie kupuj już wody butelkowanej. Korzystaj ze swojej kreatywności.

PO DRUGIE: UŻYJ PONOWNIE

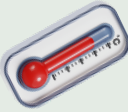
Korzystaj z tego, co masz, zanim kupisz nowe. Staraj się nie kupować produktów jednorazowych, ale jeśli już je posiadasz, wydłuż ich cykl życia.

PO TRZECIE: POPRAWNIE SEGREGUJ

Mamy nadzieję, że teraz znasz już wszystkie zasady segregowania odpadów. Nietypowych odpadów możesz szukać na <https://segregujna5.um.warszawa.pl>

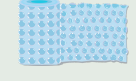
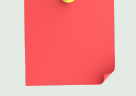

Zagwozдки recyklingowe

	Typ	Kubeł	Wyjaśnienie
	<i>Papierek/etykieta po maśle</i>		Tłusty, brudny papier, również woskowany czy z alufolią należy wrzucić do odpadów zmieszanych. Do segregacji nadaje się tylko czysty i suchy papier.
	<i>Zszywka</i>		Zszywka jest zbyt mała, aby mogła być recyklingowana. Małe, metalowe przedmioty tego typu (agrafki, spinacze, pinezki) należą do odpadów zmieszanych.
	<i>Karton po pizzy</i>		Zatłuszczone lub mokre papier i tektura zmieniają swoją strukturę, a włókna niszczą się. Dlatego nie nadają się do recyklingu.
	<i>Szczoteczka do zębów</i>		Do zmieszanych należy wyrzucić zarówno te tradycyjne, jak i bambusowe oraz końcówki szczoteczek elektrycznych. Są wykonane z mieszanki tworzyw sztucznych i nie nadają się do recyklingu.
	<i>Opakowanie biodegradowalne</i>		Tylko opakowania posiadające oznaczenie w postaci piktogramu „sadzonki” z podanym nr certyfikatu, potwierdzającym ich kompostowalność i spełnienie wymagań europejskiej normy EN 13432 można wyrzucić do BIO.
	<i>Mięso, ryby, resztki z tłuszczem zwierzęcym, kości</i>		Mięso, ser i inne produkty pochodzenia zwierzęcego nie mogą trafić do odpadów BIO. Tam wyrzucamy tylko odpady i resztki roślinne.
	<i>Artykuły higieniczne papierowe</i>		Podpaski, tampony, wkładki, chusteczki zwilżane, pampersy, waciki itd. należy wyrzucić do odpadów zmieszanych.
	<i>Termometr rtęciowy</i>	LEKI	Oddaj do pobliskiej apteki, gdzie prowadzona jest zbiórka przeterminowanych leków.

	<i>Pojemnik po jajkach</i>	 PAPIER	Czyste tekturowe można poddać recyklingowi. Zabrudzone: muszą trafić do odpadów zmieszanych. Opakowania plastikowe należy wrzucić do plastiku.
	<i>Karton oklejony taśmą</i>	 PAPIER	Jeśli się da, oderwij taśmę i wyrzuć ją do odpadów zmieszanych.
	<i>Tubka z pastą do zębów</i>	 PLASTIK	Opróżniona z zawartości tubka może być poddana recyklingowi.
	<i>Karton po mleku lub soku</i>	 PLASTIK	Te kartony są pokryte tworzywem sztucznym od zewnątrz. Mogą być recyklingowane.
	<i>Torba lub torebka foliowa</i>	 PLASTIK	Tzw. foliówki oraz inne typy toreb plastikowych mogą być poddane recyklingowi.
	<i>Folia aluminiowa</i>	 PLASTIK	Do plastiku wyrzucamy też inne przedmioty z aluminium, np. blistry po lekach.
	<i>Areozole</i>	 PLASTIK	Są w puszkach aluminiowych. Możemy je także przekazać do PSZOK-a.
	<i>Tacka styropianowa, styropian opakowaniowy</i>	 PLASTIK ZMIESZANE	Czyste tacki i opakowania styropianowe po żywności oraz sprzętach mogą być ponownie przetwarzane. Ubrudzone należy wyrzucić do zmieszanych.
	<i>Butelka po oliwie, oleju plastikowa</i>	 PLASTIK	Wyrzuć zakręconą, nie myj. Olej po smażeniu możemy zlewać do stoika i potem oddać do PSZOK. UWAGA! Olej wylany do kanalizacji zatyka rury.
	<i>E-papieros</i>	PSZOK	Jest to elektrośmieć i należy go zabezpieczyć, oddając do PSZOK-u.
	<i>Klej w tubce lub sztyfcie</i>	PSZOK	Różnego rodzaju kleje wraz z ich opakowaniami należy przekazać do PSZOK-a.
	<i>Pościel, ręczniki, ubrania</i>	PSZOK	Wyrzucaj tylko te tkaniny, które nie nadają się do użycia. Pozostałe możesz oddać na zbiórkę dla potrzebujących lub przekazać wybranej fundacji lub schronisku.

Odpady w biurze

	<i>Zabrudzone, plastikowe tacki po gotowym jedzeniu</i>		Tacki plastikowe i aluminiowe, nie ważne czy brudne, mogą być poddane recyklingowi.
	<i>Zabrudzona lub zużyta folia aluminiowa</i>		Zabrudzona folia lub plastik nadają się do recyklingu.
	<i>Koperty z folią bąbelkową</i>	W ZALEŻNOŚCI	Folię należy oddzielić od papieru, wrzucić ją do plastiku, a samą kopertę do papieru. Jeśli to się nie uda, całą kopertę wrzucamy do zmieszanych.
	<i>Koperta z “okienkiem”</i>	 	Koperta podarta na małe kawałki nie nadaje się do recyklingu. Możesz wyrwać/wyciąć plastikowe okienko i resztę wrzucić do papieru (a kawałek plastiku do zmieszanych: jest zbyt mały)
	<i>Koperty z klejem</i>	 	Część z klejem można oderwać i wyrzucić do odpadów zmieszanych, natomiast samą kopertę wrzucamy do papieru.
	<i>Karteczki samoprzylepne z klejem</i>		Mogą być recyklingowane.
	<i>Papierowy kubek na kawę</i>		Takie kubki są pokryte tworzywem sztucznym, aby nie przepuszczać płynów. Należy je wrzucić do odpadów zmieszanych.
	<i>Długopis</i>		Długopis wraz z wkładem wyrzucamy do odpadów zmieszanych.
	<i>Foliówka z naklejką papierową</i>		Starajmy się oddzielić naklejkę od foliówki. Jeśli nie uda się tego zrobić, taki worek lub torba muszą trafić do odpadów zmieszanych.

Jak zła segregacja pogarsza jakość surowca i podnosi koszty?

Brudny surowiec = brak recyklingu

Jeśli w pojemniku na plastik wylądują resztki jedzenia, tłuste opakowania i zabawki z elektroniką – sortownia nie odzyska z tego nic wartościowego. Taki odpad staje się zanieczyszczonym balastem i trafia do spalenia albo składowania – czyli najdroższych opcji.

Przykład z gminy wiejskiej (2023):

Poziom błędnej segregacji frakcji „tworzywa i metale” przekroczył 42%. Cała partia została uznana za nienadającą się do recyklingu i potraktowana jako zmieszane odpady. Koszt wzrósł o 300 zł za każdą tonę.

Więcej błędów = wyższe opłaty

Im więcej błędów po stronie mieszkańców, tym więcej sortowania i doczyszczania musi wykonać zakład. Gminy, które nie osiągają wymaganych poziomów recyklingu, muszą pokrywać dodatkowe opłaty, a w skrajnych przypadkach – płacić kary za niewywiązanie się z obowiązków unijnych.

Dane:

- Wg Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, koszt przetworzenia 1 tony odpadów zmieszanych to dziś nawet 1 000–1 400 zł, a odzyskanych frakcji – 300–500 zł.
- Gminy, które osiągają wysoki poziom czystości selektywnej zbiórki, raportują niższe stawki dla mieszkańców.

To błędne koło

Mieszkaniec źle segreguje → surowiec traci wartość → wzrastają koszty zagospodarowania → rosną opłaty dla mieszkańca → rośnie opór wobec systemu → i znów: gorsza segregacja.

Rozwiązaniem nie są kary, ale dobre etykiety, zrozumiała komunikacja i współpraca z sortownią; żeby wiedzieć, co naprawdę przeszkadza, a co pomaga.

Rozwiązania w przestrzeniach publicznych

Przestrzeń publiczna to pierwszy kontakt mieszkańca z systemem odpadowym. Jeśli kosz na ulicy nie działa dobrze – nie ma jasnych oznaczeń, jest brudny, przepełniony – to nawet najlepiej zorganizowana zbiórka domowa będzie zaburzona. Dlatego sposób, w jaki miasto projektuje kosze i miejsca do segregacji, mówi mieszkańcom: „czy to jest dla ciebie ważne, czy nie?”.

Kosze uliczne – czy naprawdę są potrzebne?

Wiele gmin stawia kosze „na wszelki wypadek”, by uniknąć skarg. Tymczasem często stają się one dzikim punktem zrzutu; ludzie przynoszą tu śmieci z domu, wrzucają wszystko razem. Zdarza się, że kosz pełni bardziej funkcję frustratora niż ułatwienia.

Kosze mają sens tam, gdzie naprawdę są potrzebne – przy przystankach, na placach zabaw, w centrach. Ale nie muszą być wszędzie. Czasem ich brak to impuls do zmiany myślenia: „zabierz śmieci ze sobą”. W niektórych miastach skutkuje to realnym spadkiem ilości odpadów.

Kosze podziemne – mniej bałaganu, więcej logistyki

Coraz więcej miast decyduje się na estetyczne, podziemne pojemniki. Są większe, zabezpieczone przed zapachami i zwierzętami. Z ulicy widać tylko elegancki słupek. Problem? Koszt. I to nie tylko inwestycji, ale też późniejszego serwisu. Potrzebny jest specjalny pojazd z dźwigiem, a zimą klapy potrafią zamarznąć.

Warto pamiętać też o efekcie ubocznym: im bardziej ukryjemy odpady, tym mniej mieszkańcy o nich myślą. Dlatego takie kosze warto łączyć z edukacją – np. tablicą z QR kodem: „Zajrzyj, gdzie trafiają twoje śmieci”.

Mniej koszy w parkach? To może działać

Wrocław testował ograniczenie liczby koszy w parkach. Nie po to, żeby zaoszczędzić, ale żeby zmienić zachowanie. Zamiast zwiększać liczbę pojemników, postawiono na edukację.

To podejście sprawdza się zwłaszcza w miejscach, gdzie ludzie są gotowi na zaangażowanie – w osiedlowych parkach, ogródkach społecznych, terenach zielonych z aktywnymi mieszkańcami.

[Zero Waste Urban Parks](#) – europejski trend

W Barcelonie, Oslo, Lizbonie czy właśnie we Wrocławiu testowane są parki „zero waste”. Nie ma w nich klasycznych koszy – są miejsca do kompostowania bioodpadów, punkty zwrotu opakowań i tablice edukacyjne. Hasło przewodnie: „Zabierz śmieci ze sobą”.

Jest to prosty sygnał: odpady to nasza wspólna sprawa, a nie problem miasta. Ludzie reagują lepiej, gdy czują się zaproszeni do współodpowiedzialności, a nie kontrolowani.

DOBRA PRAKTYKA:

Inicjatywa „Polana Zero Waste” i akcja „Zmieć Śmieć” w Parku Grabiszyńskim

Inicjatywa „Polana Zero Waste” oraz akcja „Zmieć Śmieć” to przykład nowoczesnego, proekologicznego podejścia do zarządzania przestrzenią publiczną. Projekt łączy w sobie edukację, technologię i zaangażowanie społeczne, tworząc nowy model odpowiedzialnego korzystania z terenów zielonych. Dzięki współpracy organizacji pozarządowych, instytucji miejskich i mieszkańców, Wrocław ma szansę stać się pionierem miejskiego stylu życia w duchu zero waste.

Pomysł został zainicjowany przez Fundację Ekopotencjał – Przestrzeń Możliwości we współpracy z Zarządem Zieleni Miejskiej we Wrocławiu oraz Fundacją Polska Górom. Działanie to jest częścią międzynarodowego projektu Zero Waste Urban Parks, finansowanego w ramach programu Erasmus+, którego celem jest testowanie i wdrażanie rozwiązań ograniczających ilość odpadów w przestrzeniach publicznych. Park Grabiszyński został wybrany jako teren pilotażowy dla wrocławskiego etapu programu.

Głównym założeniem projektu jest zmiana zachowań mieszkańców w zakresie odpowiedzialnego korzystania z przestrzeni publicznych. Inicjatorzy chcą zachęcić wrocławian do sprzątania po sobie po piknikach i spotkaniach na świeżym powietrzu, a także do zabierania wytworzonych odpadów do domu i segregowania ich zgodnie z zasadami miejskimi. Inicjatywa ma również ograniczyć ilość śmieci pozostawianych na terenach zielonych – zwłaszcza w miejscach o największym natężeniu ruchu, takich jak polany, strefy grillowe czy okolice koszy parkowych. Ważnym elementem projektu jest także poprawa estetyki i funkcjonalności parku oraz ochrona terenów zielonych przed degradacją wynikającą z nieodpowiedzialnego gospodarowania odpadami.

Cel inicjatywy

Sercem inicjatywy jest wyznaczona w Parku Grabiszyńskim Polana Zero Waste – specjalna strefa, w której obowiązuje zasada „przynieś i zabierz swoje opakowania”. To przestrzeń edukacyjna i symboliczna, promująca ideę świadomego wypoczynku bez pozostawiania śmieci. Na terenie polany zainstalowano również dwa specjalne kosze na gorący popiół i jednorazowe grille, co ma zapobiegać pożarom i innym zagrożeniom wynikającym z wrzucania rozgrzanych odpadów do zwykłych pojemników.

Uzupełnieniem działań terenowych jest aplikacja mobilna „Zmieć Śmieć”, opracowana przez Fundację Polska Górom. Narzędzie to umożliwia użytkownikom dokumentowanie swoich proekologicznych działań – takich jak sprzątanie po pikniku, segregacja odpadów czy usuwanie śmieci z przestrzeni publicznej. Za każde działanie użytkownicy otrzymują punkty (tzw. coins), które mogą wymieniać na nagrody, np. wejściówki do Ogrodu Japońskiego.

Ważnym elementem projektu jest także kampania edukacyjna. Miasto i partnerzy projektu przygotowali materiały prasowe, plakaty oraz instrukcje obsługi aplikacji, które mają wspierać zmianę nawyków i ułatwiać mieszkańcom zaangażowanie w akcję.

System nagród i motywacji

Twórcy inicjatywy postawili na pozytywną motywację. Uczestnicy, którzy za pomocą aplikacji udokumentują swoje działania – np. zabranie śmieci po pikniku, segregację odpadów czy wrzucenie gorącego popiołu do odpowiedniego pojemnika – otrzymują punkty. Punkty można wymieniać na atrakcyjne nagrody, m.in. wejściówki do Ogrodu Japońskiego we Wrocławiu. Dodatkową formą zachęty jest możliwość publikowania zdjęć z działań ekologicznych w aplikacji i w mediach społecznościowych.

Pierwsze obserwacje i efekty

Choć inicjatywa ma charakter pilotażowy, już pierwsze miesiące jej realizacji pokazują rosnące zainteresowanie mieszkańców i pozytywny odbiór społeczny. Lokalne media zwracają uwagę na zwiększającą się świadomość wrocławian w

kwestiach ekologicznych oraz na wzrost aktywności w sprzątaniu parków i terenów rekreacyjnych

Dobra praktyka:

Redukcja liczby koszy i tablice edukacyjne nad stawami w Białym Kościele (Gmina Strzelin)

Fundacja Ekopotencjał wraz z partnerami: Sołectwem Biały Kościół i Ośrodkiem Wypoczynkowym Nad Stawami w Białym Kościele prowadzi pilotażowy projekt edukacyjny, w którym zachęca mieszkańców i odwiedzających stawy do zabierania ze sobą śmieci do domu.

Skąd pomysł?

Od kilku edycji Fundacja Ekopotencjał prowadzi akcje sprzątania w rejonie stawów w Białym Kościele. W akcji biorą udział mieszkańcy i uczniowie Szkoły Podstawowej w Białym Kościele. Potrzebę sprzątania terenu było widać zwłaszcza zimą, kiedy opadłe liście odślaniały góry śmieci zlokalizowane w rowach wokół stawów. Do tego, największą ilość śmieci obserwowano wokół koszy na śmieci zlokalizowanych przy ławkach.

Kosze były stare, nieodpowiedniej wielkości, bez pokryw, co skutkowało wywiewaniem odpadów i gromadzeniem w okolicznych zaroślach. Partnerzy inicjatywy postanowili przeprowadzić eksperymentalny projekt polegający na zmniejszeniu ilości koszy i wymianie ich na większe pojemniki na odpady zmieszane oraz przeprowadzeniu akcji informacyjnej poprzez rozwieszenie tablic edukacyjnych o wpływie odpadów na środowisko.

Rozważano instalację koszy na segregację odpadów, jednak badając zawartość koszy założono, że większość odpadów nadających się do segregacji to plastikowe i szklane butelki oraz puszki aluminiowe i są to odpady, które od 01.10.2025 r. powinny trafiać do zbiórki w ramach systemu kaucyjnego. Dlatego zdecydowano ustawić mniejszą ilość koszy – jedynie na odpady zmieszane. Aktualnie trwa monitoring zawartości koszy i czystości terenów wokół stawów pod kątem efektów realizacji nowatorskiej inicjatywy.

Co to znaczy dla gminy?

Nie chodzi o to, żeby zabierać kosze – chodzi o to, żeby projektować je z sensem. Lepiej mniej, ale dobrze oznakowane, z jasną komunikacją, powiązane z edukacją. Warto współpracować z sortowniami i firmami odbierającymi odpady – wiedzą, co trafia do koszy i co z nimi potem robić. Ta wiedza to podstawa każdej dobrej kampanii.

Niektóre miasta testują oznaczenia z ikonami, innowacyjne klapy, automaty z systemem kaucyjnym w parkach. To wszystko działa lepiej niż nowe zakazy i mandaty. Segregacja ma być prosta i widoczna – wtedy ludzie ją wybierają.

Dobre przykłady segregacji w gminach

1. Jaśliska – lider recyklingu (52,29 %)

- Narzędzia systemowe: punkt PSZOK wyposażony dzięki wsparciu z funduszy unijnych i NFOŚiGW, zgodnie z Planem inwestycyjnym gminy (bip.podkarpackie.pl).
- Działania edukacyjne: kampanie informacyjne o znaczeniu segregacji i recyklingu, działania szkolne.
- Efekt: poziom recyklingu sięgnął 52,29 %, najwyższy w Polsce, pokazując siłę dobrze zarządzanego punktu zbiórki i zaangażowania mieszkańców.

2. Jedlicze – spójna segregacja + tekstylia (49,4 %)

- PSZOK centralnym punktem: od 1 stycznia 2025 r. segregacja tekstyliów obowiązkowa; gmina przyjmuje je bez limitów w specjalnie oznakowanym PSZOK-u (w.jedlicze.pl).
- Zaangażowanie mieszkańców: transparentne informacje o tym, które odpady należy wrzucać i gdzie — dostępne także online i fizycznie.
- Efekt: 49,4 % poziomu recyklingu, dzięki prostym, ale skutecznym narzędziom organizacyjnym i komunikacji.

3. Chorkówka – klarowny system w małej gminie (46,8 %)

- Skuteczna segregacja to efekt dobrze zaprojektowanych logistyki PSZOK-u oraz kampanii uświadamiających mieszkańców.
- System działa dzięki praktycznemu, lokalnemu podejściu – niewielka skala ułatwia szybką zmianę przyzwyczajeń.

4. Rybnik – niższa opłata, większa motywacja

- Gmina obniżyła opłaty za odpady komunalne, nagradzając aktywnych w segregacji mieszkańców
- W 2021 roku wskaźnik recyklingu w Rybniku wynosił 37,72%, a w 2022 roku wzrósł do 41,24%. Jednocześnie, poziom składowania odpadów komunalnych spadł z blisko 34% w 2021 roku do nieco ponad 26% w 2022 roku. rybnik.eu Dzięki tym osiągnięciom, miasto zdołało obniżyć stawkę opłaty za odbiór odpadów. Od stycznia 2024 roku stawka wynosiła 24 zł miesięcznie za osobę, co stanowi ponad 25% redukcję w porównaniu do poprzednich lat. Aktualna stawka za odbiór odpadów/mieszkańca to 29 zł/mieszkańca - w przypadku segregacji i 58 zł w przypadku braku segregacji odpadów.

System kaucyjny w Polsce i jego wpływ na ograniczenie ilości odpadów w przestrzeniach publicznych i na terenach zielonych

Co to jest system kaucyjny

System kaucyjny, znany też jako **deposit-return system (DRS)**, to mechanizm mający na celu zwiększenie zwrotu opakowań po napojach oraz ograniczenie zaśmiecania środowiska. Polega on na tym, że przy zakupie napoju w określonym opakowaniu konsument płaci dodatkową opłatę – **kaucję**. Po wypiciu lub zużyciu napoju, opakowanie można zwrócić w punkcie zbiórki (np. w sklepie lub automacie), a kaucję odzyskać.

Głównym celem systemu jest **zachęcenie do zwrotu opakowań**, zwiększenie poziomu recyklingu i zmniejszenie ilości odpadów porzucanych w przestrzeniach publicznych i na terenach zielonych.

Wprowadzenie systemu w Polsce

Planowana data uruchomienia systemu kaucyjnego w Polsce to **1 października 2025 r.** Początkowo mówiło się o 1 stycznia 2025 r., jednak wdrożenie zostało przesunięte, aby zapewnić odpowiednią infrastrukturę i czas na opracowanie przepisów wykonawczych.

Zakres systemu i rodzaje opakowań

System obejmuje przede wszystkim:

- **Butelki plastikowe PET**, jednorazowe, do 3 litrów – napoje typu woda, soki.
- **Puszki metalowe**, jednorazowe, do 1 litra – napoje.
- **Butelki szklane**, wielokrotnego użytku, do 1,5 litra – napoje.

Zakrętki i wieczka z tworzyw sztucznych również będą objęte systemem w przypadku butelek PET. Początkowo rozważano włączenie napojów mlecznych, jednak późniejsze projekty z niego zrezygnowały.

Wysokość kaucji

Kaucja w systemie wynosi:

- **0,50 zł** dla butelek PET i puszek.
- **1,00 zł** dla butelek szklanych wielokrotnego użytku.

Obowiązki uczestników systemu

Producenci i importerzy muszą włączyć swoje produkty do systemu lub stworzyć operatora systemu, który zajmie się zbiórką opakowań. Powinni też oznaczać opakowania informacją o kaucji.

Sklepy o powierzchni powyżej 200 m² będą obowiązkowo przyjmować zwrotne opakowania. Mniejsze sklepy pobierają kaucję przy sprzedaży, a udział w odbiorze opakowań pozostaje dobrowolny.

Operatorzy systemu muszą posiadać zezwolenie od ministra właściwego ds. klimatu i zarządzać logistyką, umowami ze sklepami i producentami oraz raportowaniem zbiorów.

Inne zasady

- Konsument nie musi okazywać paragonu, aby odzyskać kaucję.
- Opakowania muszą być wyraźnie oznaczone.

Cele i korzyści

System ma przynieść liczne korzyści, m.in.:

- Zmniejszenie ilości śmieci w środowisku, w tym w lasach, parkach i rzekach.
- Wyższy poziom recyklingu, dzięki czystszej i bardziej kompletnej frakcji PET i aluminium.
- Wsparcie gospodarki o obiegu zamkniętym – mniejsze zużycie surowców pierwotnych.
- Możliwość odzyskania realnych pieniędzy przez konsumenta.
- Dla sklepów – przyciąganie klientów i wzrost świadomości ekologicznej.

Wyzwania i trudności

- Koszty dla firm i sklepów, np. automaty do zwrotu opakowań, zmiana oznakowania.
- Logistyka i przechowywanie zwróconych opakowań, szczególnie w małych sklepach.
- Rozproszenie operatorów systemu i możliwe trudności w rozliczeniach.
- Zmiana przyzwyczajeń konsumentów i potrzeba edukacji ekologicznej.
- Wymóg zwrotu opakowań pustych i niezgniecionych.

Wpływ systemu DRS na redukcję odpadów w przestrzeniach publicznych i na terenach zielonych

W krajach z działającymi systemami DRS obserwuje się znaczący spadek śmieci z opakowań po napojach w parkach, plażach i miastach.

- W Łotwie, po wdrożeniu DRS, ilość takich odpadów w wybranych miejscach nadmorskich spadła o:
 - 43 % w 2022 r. względem 2021 r.,
 - 22 % w 2023 r. względem 2022 r.,
 - co daje w sumie –56 % w stosunku do poziomu sprzed wprowadzenia systemu, a łączny spadek to 49 % [MDPI](#).
- W Irlandii, po wprowadzeniu DRS w lutym 2024:
 - 50 % spadek liczby porzuconych butelek i puszek w społecznościach i na plażach,
 - rekordowo czyste plaże — najniższy poziom zanieczyszczeń w 25 latach [The SunWikipedia](#).
 - Zaledwie 8 butelek i puszek na kilometr plaży (spadek z ok. 100) [Wikipedia](#).
- W Holandii, dzięki nowym punktom zwrotu w Rotterdamie i Amsterdamie:
 - odnotowano 69 % spadek plastikowych butelek i puszek jako śmieci [The Guardian](#).
- Szkocja
 - Szacuje się, że dzięki DRS dziennie byłoby 42 000 plastikowych butelek mniej porzuconych w przestrzeni publicznej (plastik, puszki) [Wikipedia](#).
 - Ograniczenie kosztów sprzątania — oszczędności rzędu 46 mln GBP rocznie [Wikipedia](#).

W jaki sposób DRS przełoży się na czystość w gminach (studium Gminy Nowa Ruda)?

- **Mniej śmieci na szlakach i w lasach Gór Sowich:** z doświadczeń UE spadki 30–60% są osiągalne w pierwszym roku–dwóch latach działania DRS (Irlandia, Holandia, przegląd Reloop). [Reloop PlatformFoodManufacture.co.ukletsrecycle.com](#)
- **Niższe koszty sprzątania i większa czystość miejsc rekreacji** – efekt widoczny szczególnie w sezonie turystycznym (analogicznie do przypadków z Irlandii). [TVN24](#)
- **Wyższe poziomy zbiórki** (docelowo nawet ~90% w systemie, według MKiŚ) – to przekłada się na mniej „ucieczek” do środowiska. [Gov.pl](#)

Wpływ systemu kaucyjnego na poziomy recyklingu

Efektywność DRS w Polsce

Wdrożenie systemu kaucyjnego zwiększy **poziom zbiórki i recyklingu opakowań napojowych**. Butelki PET, puszki i szkło będą trafiały do dedykowanego obiegu, co zapewni:

- czystsze i łatwiejsze do recyklingu opakowania,
- mniejszy udział odpadów zanieczyszczonych innymi frakcjami,
- większą kompletność materiału (z zakrętkami, wieczkami).

Ministerstwo Klimatu i Środowiska przewiduje, że poziomy recyklingu opakowań objętych kaucją mogą sięgnąć nawet **90%**.

Wpływ na gminne systemy recyklingu

System kaucyjny pozwoli gminom na **łatwiejsze osiągnięcie ustawowych poziomów recyklingu** (np. 55% w 2025 r., 60% w 2030 r., 65% w 2035 r.). Zbierane selektywnie opakowania będą mniej trafiały do strumienia zmieszanego, co wspiera formalne wskaźniki.

Jednak należy pamiętać, że opakowania napojowe to tylko część strumienia odpadów komunalnych, więc wpływ na ogólny poziom recyklingu komunalnego będzie ograniczony, choć zauważalny.

Wpływ systemu kaucyjnego na gminy gospodarce odpadami w gminach

Straty dochodów gmin

Dotychczas gminy sprzedawały **PET, puszki i szkło** w ramach selektywnej zbiórki, uzyskując z tego przychody. Wprowadzenie DRS wyeliminuje część tych odpadów z gminnych strumieni, co może oznaczać spadek dochodów rzędu **setek milionów złotych** rocznie. Przykładowo:

- Dochód z PET może spaść o 800 mln – 1,2 mld zł/rok.
- Puszki i inne materiały będą mniej trafiały do punktów recyklingu.

Koszty operacyjne gmin

Mimo mniejszej masy odpadów, koszty transportu, zbiórki i utrzymania infrastruktury mogą pozostać takie same lub nawet wzrosnąć, ponieważ systemy

logistyczne nadal muszą funkcjonować. Dodatkowe wydatki mogą obejmować edukację mieszkańców i dostosowanie PSZOK-ów do zmian.

Możliwe korzyści

System kaucyjny może też przynieść **oszczędności i wsparcie gmin**, jeśli:

- Zwroty opakowań będą wliczane do poziomów recyklingu – unikanie kar za nieosiągnięcie wskaźników.
- Surowce z DRS będą czystsze, co może obniżyć koszty przetwarzania innych odpadów.
- Edukacja mieszkańców poprawi segregację frakcji nieobjętych DRS.

Scenariusze wpływu na gminy

Efektywne wdrożenie systemu może przynieść:

- wyższy poziom recyklingu, czystsze surowce, lepszą świadomość mieszkańców, jednocześnie utratę dochodów ze sprzedaży PET i puszek oraz koszty wdrożenia i edukacji.

Słabe wdrożenie lub ograniczony zasięg może skutkować:

- niewielką redukcją odpadów w gminnym strumieniu,
- znaczną utratą dochodów bez korzyści ekologicznych,
- ryzykiem nieosiągnięcia poziomów recyklingu i wzrostem kosztów operacyjnych.

Wpływ na poziom recyklingu

W krótkim terminie gminy mogą zauważyć spadek własnych przychodów z recyklingu, ale **poziom recyklingu krajowego wzrośnie** dzięki DRS. W dłuższym okresie lepsza selektywna zbiórka i czystsze surowce mogą przynieść oszczędności i poprawić efektywność systemu odpadowego.

Mechanizmy łagodzące skutki finansowe

- Negocjacje z operatorem systemu kaucyjnego w celu rekompensat.
- Optymalizacja logistyki i tras odbioru odpadów.
- Wykorzystanie DRS do osiągnięcia ustawowych poziomów recyklingu.
- Edukacja mieszkańców i rozwój innych źródeł przychodów z odpadów.

Przewidywane skutki systemu kaucyjnego dla Polski

Zwiększenie poziomu zbiórki i recyklingu

- Polska obecnie zbiera poniżej 50 % opakowań po napojach — to mniej niż wymagane przez Unijną dyrektywę SUP poziomy: 77 % w 2025 r. i 90 % w 2029 r. [Tomraloraxcompliance.comMDPI](https://tomraloraxcompliance.com/MDPI).
- System kaucyjny pozwoli osiągnąć nawet 90 % poziom zbiórki — oznacza to odzysk ponad 12 miliardów opakowań rocznie [Tomra](https://tomra.com).
- Dodatkowo, wdrożenie systemu może obniżyć roczny podatek od plastiku (obecnie ok. 1,7 mld zł) nawet o 400 mln zł [poleco.plamcham.pl](https://poleco.pl/amcham.pl).
- Wzrost poziomu odbioru opakowań – nawet do 90 %, czyli odzyskanie ok. 12 mld opakowań rocznie.
- Znaczące ograniczenie odpadów w przestrzeni publicznej – możemy oczekiwać spadków rzędu 40–60 % w liczbie porzucanych butelek i puszek, co przełoży się na niższe koszty sprzątania terenów publicznych i zielonych.
- Wzrost świadomości ekologicznej i nawyków prośrodowiskowych w społeczeństwie.

Źródła

- Start i zasady DRS w Polsce: Ministerstwo Klimatu i Środowiska (komunikaty i rozporządzenie dot. kaucji). [Gov.pl+1ISAP](https://gov.pl/1ISAP)
- Obejmuje: jednorazowe PET ≤ 3 l, puszki ≤ 1 l, szkło wielorazowe $\leq 1,5$ l; kaucja 0,50 zł (PET, puszki) i 1,00 zł (szkło wielorazowe). To kluczowe, bo właśnie te frakcje dominują w „litterze” z napojów. [ISAPGov.pl](https://isap.gov.pl)
- Podstawa prawna (ustawa 2023, Dz.U. 1852): zmiana ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi. [ISAP+1](https://isap.gov.pl/1)
- Liczba mieszkańców gminy (2024): Polska w liczbach (na podst. GUS). [Polska w liczbach](https://polska.w.liczbach)
- Efekt DRS na „litter”:
 - Reloop – przegląd globalny i UE: –54% udziału „drinks items” w śmieciach (analiza ICC). [letsrecycle.comFoodManufacture.co.uk](https://letsrecycle.com/FoodManufacture.co.uk)
 - Irlandia – spadki ~30–50% po starcie DRS (2024/2025). [Reloop PlatformTVN24](https://reloopplatform.tvn24)
 - Holandia – lokalnie –69% po rozbudowie punktów zwrotu. [FoodManufacture.co.uk](https://foodmanufacture.co.uk)
- Skala „marnowanych” opakowań w PL (punkt odniesienia do modelu): Reloop, What We Waste (139 opakowań/os./rok). [Reloop Platform](https://reloopplatform.com)
- Ministerstwo Klimatu i Środowiska (komunikaty, rozporządzenia). Gov.pl
- ISAP – ustawa o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz.U. 2023, 1852)
Reloop Platform, International Coastal Cleanup, letsrecycle.com, FoodManufacture.co.uk
- Analiza stanu gospodarki odpadami Wrocławia 2024, bip.um.wroc.pl

- Polska w liczbach, GUS – dane populacyjne Nowa Ruda
- Raporty cen rynkowych surowców wtórnych: petcore-europe.org, Fastmarkets, Argus, ICIS
- OECD, Environment Agency, MDPI

Część II – Współpraca: Jak zaangażować i wspierać mieszkańców oraz instytucje

Nie bądźmy kontrolerami. Bądźmy przewodnikami.

Współczesna gmina, która naprawdę działa na rzecz środowiska, wie jedno: bez ludzi nie ma zmiany. Dlatego ten rozdział to zestaw dobrych praktyk, inspiracji i konkretnych sposobów, jak aktywizować i wspierać mieszkańców, szkoły, firmy czy spółdzielnie.

Szkoły

Szkoły to miejsca, gdzie nawyki segregacyjne można budować od najmłodszych lat. To też idealne pole do działań edukacyjnych, które potem rozprzestrzeniają się na rodziny i lokalną społeczność.

Programy edukacyjne połączone z segregacją odpadów

- Wiele szkół w Polsce wprowadza system segregacji odpadów na terenie placówki – osobne kosze na papier, plastik, bio i zmieszane.
Przykład: Szkoła Podstawowa nr 23 we Wrocławiu prowadzi program „Eko-eko” – dzieci uczą się o segregacji podczas lekcji i samodzielnie segregują odpady podczas przerw.
- Dobrym narzędziem są gry edukacyjne, warsztaty z ekspertami, które tłumaczą, co się dzieje z odpadami po wyrzuceniu. Tutaj sprawdza się współpraca z organizacjami pozarządowymi, zajmującymi się tematem odpadów.

Konkursy i akcje angażujące uczniów

- Konkursy na najlepszy plakat lub film promujący segregację odpadów.
- Zbiórki surowców wtórnych (np. makulatura, plastikowe nakrętki) połączone z nagrodami dla klas.
- Ekologiczne wyzwania, jak „zero waste lunch” lub „dzień bez plastiku”, które angażują całą społeczność szkolną.
Przykład: Wrocławskie szkoły wraz z lokalnymi organizacjami pozarządowymi organizują co roku konkursy „Segreguję – nie marnuję”, które cieszą się dużym zainteresowaniem.
Przykład: Program „EkoAktywni” we współpracy z wrocławską firmą recyklingową umożliwia szkołom udział w ciekawych warsztatach i konkursach ekologicznych.

Włączanie rodziców i społeczności

- Organizacja dni otwartych z pokazami i warsztatami dla rodziców.

- Regularne newslettery i ulotki z praktycznymi wskazówkami, jak segregować w domu.

Dlaczego to działa?

Dzieci uczą się poprzez działanie i zabawę. Szkoły, które wdrażają te praktyki, budują świadomość całej społeczności – uczniów, nauczycieli i rodziców. Taka edukacja nie jest nudna, a co ważne – przenosi się do domów, gdzie rodzą się nowe nawyki.

Przykład: Zero Waste Urban Parks

Fundacja Ekopotencjał w ramach projektu Erasmus+ zrealizowała działania edukacyjne wokół stawów w Białym Kościele. Usunięto klasyczne kosze na śmieci, które często były przepełnione i nie spełniały swojej funkcji. Zamiast tego ustawiono jeden, odpowiednio oznakowany kosz do segregacji, a na jego miejscu pojawiły się humorystyczne, krótkie hasła informacyjne, np.: „Tu nie karmimy koszy, tylko kaczki”.

Przeprowadzono 4 akcje sprzątania z uczniami szkół, łącząc edukację ekologiczną z realnym działaniem. Uczestnicy mieli okazję samodzielnie zobaczyć skalę problemu i wpływ swoich decyzji na otoczenie.

Urząd

Urząd powinien być pierwszym, który pokazuje, że segregacja i odpowiedzialne gospodarowanie odpadami to priorytet.

Dobre praktyki w urzędach obejmują m.in.:

- Wprowadzenie systemu segregacji w biurach i instytucjach publicznych – osobne kosze na papier, plastik, bio i elektrośmieci, a także rezygnacja z jednorazowych kubków i sztućców. Przykład: Urząd Miasta Wrocławia od lat promuje segregację w swoich budynkach, organizując jednocześnie szkolenia dla pracowników.
- Transparentna i regularna komunikacja z mieszkańcami – urzędy powinny nie tylko informować o zmianach w systemie gospodarowania odpadami, ale też przedstawiać wyniki i wyzwania, budując dialog i zaufanie. O tym dowiesz się w kolejnym rozdziale. Przykład: Urząd Gminy Kraków prowadzi cykliczne newslettery i kampanie społeczne, które tłumaczą, jak prawidłowo segregować oraz jakie korzyści to przynosi.
- Organizacja szkoleń i warsztatów dla pracowników i mieszkańców. Wiedza i umiejętności to podstawa skutecznej segregacji. Urzędy mogą zapraszać

ekspertów, organizować spotkania i warsztaty online, a także koordynować działania edukacyjne na terenie gminy.

- Współpraca z lokalnymi mediami, szkołami i organizacjami pozarządowymi – partnerstwa te pomagają docierać do różnych grup mieszkańców i wzmacniać przekaz. Przykład: Urząd Gminy Wrocław z sukcesem współpracuje z NGO oraz mediami lokalnymi przy kampaniach zero waste i segregacji.

Inspiracja Europejska:

Wyspa Tilos (Grecja) – Just Go Zero

Dzięki współpracy z mieszkańcami, edukacji i systematycznemu zbieraniu danych, wyspa Tilos osiągnęła status pierwszej europejskiej wyspy zero waste. Kluczowe były: selektywna zbiórka u źródła, zmniejszenie ilości odpadów i świadomość mieszkańców.

Zero Waste Europe – certyfikacja dla gmin od organizacji Zero Waste Europe

Metodologia oparta na wskaźnikach, planach i monitorowaniu postępów. Gmina nie działa "na oko", ale według planu, w którym są etapy, cele i narzędzia opracowane autorsko przez ZWE.

Spółdzielnie mieszkaniowe

Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe są miejscem, gdzie segregacja odpadów wymaga wspólnego wysiłku i dobrej organizacji.

Jasne zasady i instrukcje

Podstawą są czytelne, dostępne dla wszystkich mieszkańców informacje o tym, co i jak segregować. Najlepiej, gdy zasady są spisane i powieszone przy pojemnikach, a także przypominane regularnie, np. w newsletterach czy na tablicach ogłoszeń. Warto korzystać z grafik i prostych piktogramów, które szybko tłumaczą, gdzie wyrzucać dany odpad.

Organizacja i dostępność pojemników

Skuteczność segregacji rośnie, gdy pojemniki są odpowiednio oznakowane, łatwo dostępne i dobrze utrzymane. Przykłady pokazują, że spółdzielnie, które zapewniają oddzielne kosze na plastik, papier, szkło, bio i zmieszane, a także punkt zbiórki elektrośmieci i tekstyliów, osiągają lepsze wyniki.

Warto również rozważyć system „wspólnych dzielników” – specjalnych pojemników na określone frakcje, które obsługują całe osiedle lub blok, co ułatwia segregację i ogranicza bałagan.

Edukacja i aktywizacja mieszkańców

Regularne spotkania i warsztaty w spółdzielniach pomagają budować świadomość i zachęcają do współpracy. Przykład z Wrocławia: spółdzielnia mieszkaniowa „Nowy Zakątek” organizuje cykliczne „Eko-spotkania” z ekspertami, podczas których mieszkańcy mogą dowiedzieć się, jak prawidłowo segregować i co dzieje się z odpadami po wywozie.

Modele zbiórki odpadów tekstylnych

Tekstylia to coraz ważniejszy temat – wiele spółdzielni wprowadza systemy zbiórki odzieży i tkanin, które potem trafiają do recyklingu lub ponownego użycia. Współpraca z lokalnymi organizacjami lub firmami (np. UDO, InPost) umożliwia organizowanie regularnych zbiórek lub ustawianie specjalnych pojemników na terenie osiedli.

Nagrody i konkursy

Zachęcanie mieszkańców poprzez konkursy na „najlepiej segregujące osiedle” czy nagrody dla aktywnych grup sprawdza się świetnie. Dzięki temu spółdzielnie budują poczucie wspólnoty i zdrowej rywalizacji, co przekłada się na lepsze wyniki.

Przykład: UBIERZ WROCŁAW W ZIELONE

W marcu 2021 r. Fundacja Ekopotencjał zorganizowała kampanię charytatywną we współpracy z portalem Ubraniadooddania.pl. Mieszkańcy mogli oddać niepotrzebne ubrania, które trafiły na cele społeczne. Zebrano ponad 4 tony tekstyliów, co przekłada się na 4372,42 zł wsparcia dla organizacji.

Podczas finału akcji, 18 września, zorganizowano sprzątanie 4 wrocławskich osiedli, zbierając kilkaset kilogramów odpadów.

Firmy i biznes

Przedsiębiorcy – szczególnie lokalni – mają wpływ na to, jak miasto wygląda i jak działa system odpadów. Firmy mają zasoby, potencjał i chęci. Czasem potrzebują tylko impulsu i współpracy z samorządem.

Dobre praktyki obejmują:

- Współpracę z firmami na rzecz wdrażania segregacji w ich siedzibach i sklepach.
- Zachęty dla firm stosujących ekologiczne opakowania i ograniczających odpady.
- Partnerstwo w organizacji wydarzeń i kampanii społecznych.
- Programy lojalnościowe lub wyróżnienia dla przedsiębiorstw odpowiedzialnych ekologicznie.

Przykład: EKO Zwroty InPost

Usługa pozwala na bezpłatny zwrot niepotrzebnych rzeczy (książek, ubrań, zabawek), bez ich wyrzucania. To alternatywa dla śmietnika, którą warto promować lokalnie jako część polityki odpadowej.

Przykład: Kubki kaucyjne – Wrocław, Rybnik

Wydarzenia publiczne generują ogrom odpadów. Jednym z rozwiązań są kubki wielorazowe. Gmina może je zakupić raz, a potem wypożyczać organizatorom wydarzeń. Obsługę może zapewniać firma zewnętrzna (np. Nick Nack).

Część III – Komunikacja

Zasady skutecznej kampanii informacyjnej

Dobra kampania informacyjna to nie broszura z przepisami. To przede wszystkim opowieść, która trafia do ludzi, odpowiada na ich codzienne problemy i zachęca do działania. Gminy mają szczególną rolę: są najbliżej mieszkańców, a jednocześnie mogą projektować zmiany systemowe. W tym rozdziale pokazujemy zasady, które pomagają tworzyć skuteczne, ciekawe i angażujące kampanie edukacyjne dotyczące odpadów problematycznych.

1. Zaczynij od zrozumienia odbiorcy

Zanim zaprojektujesz kampanię, odpowiedz sobie na pytania:

- Do kogo mówisz? (emeryci, młodzi rodzice, uczniowie?)
- Jakie mają nawyki, co ich motywuje?
- Jakie mają bariery w segregacji lub oddawaniu odpadów problematycznych?

Nie zakładaj, że ludzie są leniwi czy złej woli. Czasem nie mają wiedzy, czasem dostępu do odpowiednich punktów, a czasem system jest po prostu zbyt skomplikowany. Zbierz dane: porozmawiaj z mieszkańcami, zapytaj w spółdzielni, zorganizuj szybką sondę na Facebooku.

2. Komunikuj pozytywnie, nie strasz

Większość ludzi nie lubi być pouczana. Zamiast komunikatów typu: „Za wyrzucenie baterii do zmieszanych grozi mandat”, lepiej napisać: „Oddaj baterie do PSZOK-u i miej pewność, że nie trują środowiska”.

W kampaniach działają pozytywne emocje: troska, zaangażowanie, poczucie sprawczości. Hasła typu:

- „Wrzucasz tu? Super! Dajesz rzeczom drugie życie”
- „Twój telefon to nie e-odpad, tylko e-skarb”

Buduj komunikaty, które dają poczucie sensu, a nie tylko obowiązku.

3. Nudging – czyli jak pomóc ludziom robić dobre rzeczy

Nudging (z ang. „pchnięcie”) to technika z psychologii behawioralnej. Nie zmuszasz ludzi, ale ułatwiasz im dokonanie lepszego wyboru. W kontekście odpadów to może być:

- Oznaczenie kolorami: punkty zbiórki tekstyliów w jednym, wyrazistym kolorze.
- Podpowiedzi w altanach śmietnikowych: np. na klapie pojemnika: „Tu wrzuć odpady bio, ale bez woreczków”.

- Zmiana domyślnego ustawienia: np. podczas wydarzeń domyślnie używamy kubków kaucyjnych zamiast jednorazowych.

To sposób, by zmieniać zachowania bez mówienia ludziom, co muszą robić.

Porady np. realnego zastosowania nudgingu w komunikacji znajdziesz w naszym podręczniku Zero Waste Urban Parks.

4. Wykorzystaj lokalny język i poczucie humoru

Hasła, które działają, są proste, śmieszne, czasem nieco prowokacyjne. Ludzie je zapamiętują i chętnie dzielą się nimi dalej. Przykłady:

- Tu mieszka jeź. Nie zamawiał twoich śmieci!
- Zabierz swoje śmieci i zostaw po sobie tylko ślady stóp.

Używaj języka codziennego, lokalnych odniesień, czasem gwary. Dobrze działają kampanie w formie serii grafik z hasłami, memami, filmikami krótkimi do social media.

5. Pokazuj ludziom, że to działa

Ludzie angażują się bardziej, gdy widzą efekty. Pokazuj liczby (np. „W marcu zebraliśmy 4 tony ubrań”), zdjęcia przed/po, mapy miejsc zbiórki.

Dobrze działają akcje z nagrodami, np. konkursy na najbardziej kreatywny dzielnik, eko-balkon czy zbiorową akcję porządkowania altany. To może być nawet drobna nagroda, ale ludzi angażuje zabawa i docenienie.

6. Partnerzy, którzy wzmacniają przekaz

Współpracuj z lokalnymi organizacjami, blogerami, radnymi, szkołami, spółdzielniami. Przekaz staje się wiarygodniejszy, gdy pochodzi od znanych twarzy, lokalnych autorytetów.

Przykład: W kampanii „Wrocław nie marnuje” zaangażowano dzielnice i rady osiedli, które same publikowały treści na swoich kanałach.

7. Upraszczaj i powtarzaj

Najgorsze, co może zrobić kampania informacyjna, to dać za dużo informacji na raz. Dlatego stosuj zasadę 1 temat = 1 komunikat.

Np.:

- Tydzień 1: Co to jest PSZOK i gdzie go znaleźć?
- Tydzień 2: Co oddasz do PSZOK-u, a co do odpadów zmieszanych?
- Tydzień 3: Jak oddać ubrania i ich nie zmarnować?

Powtarzaj kluczowe komunikaty na różne sposoby: plakat, ulotka, post, wydarzenie, ogłoszenie w szkole czy komunikat przez aplikację gminną.

Skuteczna kampania informacyjna to nie jednokrotna ulotka, tylko cały proces komunikacji z mieszkańcami. Wymaga empatii, kreatywności i prostoty. Dobrze

zaprojektowana nie tylko informuje, ale angażuje, bawi, inspiruje i buduje zaufanie. A przede wszystkim – realnie wpływa na to, co ląduje w śmietniku.

Sprawdź nasze 14 zasad komunikowania o ekologii!

<https://ekopotencjal.pl/2023/04/22/14-zasad-komunikowaniu-o-ekologii/>

Szablony i narzędzia

Zero Waste Urban Parks

Poradnik dla zarządców zieleni – miejskie parki bez odpadów:

[PL Zero Waste Handbook web](#)

Shift2Green

Gra internetowa dla MŚP

<https://game.shift2green.eu>

Gmina Zero Waste

Wdrożenie idei zero waste na poziomie gminy nie oznacza od razu rewolucji. To proces, który można zaplanować etapami. Kluczowe jest podejście systemowe, partnerskie i otwarte na współpracę z mieszkańcami, lokalnymi instytucjami i biznesem. W tym rozdziale przedstawiamy konkretne kroki, możliwe źródła finansowania i typowe pułapki, których warto unikać.

Krok po kroku: od diagnozy do wdrożenia

Krok 1: Diagnoza i inwentaryzacja

Rozpocznij od zebrania danych:

- Jakie frakcje odpadów są największe?
- Gdzie powstają problemy (altany śmietnikowe, brak punktów zbiórki, dzikie wysypiska)?
- Jaki jest poziom odzysku i recyklingu?

Można przeprowadzić audyt systemu gospodarki odpadami z podziałem na sektory: gospodarstwa domowe, instytucje publiczne, usługi, wydarzenia masowe itp.

Krok 2: Wybór priorytetów

Nie wszystko naraz. Na początek warto skupić się na:

- ograniczeniu powstawania odpadów (np. promocja dzielników, napraw, zamienników dla plastiku jednorazowego),

- lepszym sortowaniu (edukacja i altany),
- zamykaniu obiegu (np. osiedlowe kompostowniki, lokalne punkty napraw).

Krok 3: Plan działania

Sporządź realistyczny plan obejmujący:

- konkretne cele (np. zmniejszenie o X% odpadów zmieszanych w 3 lata),
- harmonogram działań,
- role partnerów (mieszkańcy, szkoły, firmy, urzędnicy),
- wskaźniki monitorowania.

Krok 4: Pilotaż i komunikacja

Przetestuj działania w jednej dzielnicy, z jednej altany zrób modelowy punkt lub zorganizuj pilotaż wydarzenia zero waste. Wnioski z testu wprowadź przed wdrożeniem.

Krok 5: Skalowanie i utrzymanie

Rozwiń projekt, dokumentuj sukcesy i porażki. Angażuj mieszkańców w ocenę i aktualizację działań.

Potencjalne źródła finansowania

Strategie zero waste mogą być finansowane z wielu źródeł, krajowych i europejskich.

1. Fundusze europejskie:

- Program LIFE (https://cinea.ec.europa.eu/life_en) – wspiera projekty dotyczące środowiska, gospodarki o obiegu zamkniętym, edukacji ekologicznej i innowacyjnych systemów zarządzania odpadami. Możliwość finansowania nawet 60-75% kosztów projektu.
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – w ramach regionalnych programów operacyjnych można finansować m.in. infrastrukturę, modernizację PSZOK-ów czy działania edukacyjne.
- Horizon Europe – program badań i innowacji, który finansuje m.in. projekty w obszarze GOZ (gospodarki o obiegu zamkniętym) i zero waste.
- Erasmus+ – komponent edukacyjny umożliwia realizację partnerskich projektów edukacyjnych, np. wymianę dobrych praktyk (tak jak w projekcie Zero Waste Urban Parks).

2. Fundusze krajowe:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) – programy edukacji ekologicznej, wsparcie dla PSZOK-ów, systemów bioodpadów, zielone innowacje.
- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska (WFOŚiGW) – konkursy i dotacje na poziomie regionalnym dla gmin i organizacji.

3. Lokalne źródła:

- Budżety obywatelskie – mieszkańcy mogą zgłaszać projekty takie jak dzielniki, biblioteki rzeczy, kompostowniki, punkty napraw.
- Środki własne gminy – często wystarczy przesunąć część środków z kosztów odbioru odpadów zmieszanych na działania prewencyjne.
- Program Funduszy Norweskich i EOG – wsparcie dla projektów z zakresu zielonej transformacji i edukacji.

4. Partnerstwa prywatne i sponsorzy:

- Firmy lokalne – np. współpraca z firmami kurierskimi (InPost – EKOzwroty), zakładami przetwórstwa, sieciami handlowymi.
- Startupy GOZ – współpraca z firmami oferującymi technologie reuse/reduce/recycle.

Dobłą praktyką jest łączenie źródeł finansowania i składanie wniosków konsorcjalnych – wspólnie z organizacjami pozarządowymi, szkołami czy firmami. Przykładem może być współpraca gminy, fundacji i szkoły przy organizacji punktu napraw czy dzielnika.

Pamiętaj, że projekty zero waste dobrze się bronią ekonomicznie: im mniej odpadów, tym niższe koszty ich odbioru i przetworzenia.

Jak unikać najczęstszych błędów

Błąd 1: Zaczynamy od technologii, nie od ludzi

Nie kupuj drogiego systemu, zanim nie zrozumiesz, czego naprawdę potrzebują mieszkańcy. Technologie powinny wspierać, a nie zastępować kontakt i edukację.

Błąd 2: Za dużo na raz

Wdrażanie zbyt wielu zmian jednocześnie może prowadzić do chaosu. Lepiej działać etapami, z ewaluacją po każdym kroku.

Błąd 3: Brak komunikacji i partycypacji

Bez zaangażowania mieszkańców nawet najlepsze systemy się nie sprawdzą. Warto prowadzić kampanie edukacyjne, konsultacje, wspólnie projektować rozwiązania (np. dzielniki, tablice).

Błąd 4: Brak monitoringu i elastyczności

Coś nie działa? Zmieniaj. Dobry system zero waste jest żywy, dostosowywany do potrzeb i zmienia się wraz z mieszkańcami.

Gmina Zero Waste to nie status, to proces. To szansa, by realnie wpłynąć na jakość życia, oszczędzić pieniądze i budować wspólnotę odpowiedzialną za środowisko.

PRACUJMY RAZEM!

Fundacja „Ekopotencjał – Przestrzeń Możliwości”

KRS: 0000454447

NIP: 9112007242

REGON: 022119304

ul. Osiedle 23, 56 – 420 Bierutów

<https://ekopotencjal.pl>

Kontakt:

Danuta Łukasińska – tel. 575 150 446,
d.lukasinska@ekopotencjal.pl

[Facebook](#)

[Instagram](#)

[Linkedin](#)

Sprawdź nasze inicjatywy:

PUNKT
INICJATYW
ZERO WASTE

DZIELNIK
WROCŁAWSKI

<https://zwrotpot.eu>

https://www.instagram.com/zwrot_spot/